

คู่มือปฏิบัติงานคลินิกทันตกรรม ศูนย์บริการสาธารณสุข 35 หัวหมาก

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
วัตถุประสงค์	1
ขอบเขต	1
คำจำกัดความ	1
รายละเอียดการปฏิบัติงาน	2
- มาตรการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ	3
- การป้องกันการปนเปื้อนขณะให้บริการทันตกรรม	3
- การจัดการของเหลวและมูลฝอยติดเชื้อ	4
เครื่องทำความสะอาดและทำให้ปลอดเชื้อ	5
- เครื่องฟอกอากาศ	5
- เครื่องอบฆ่าเชื้อ	6
- เครื่องทำความสะอาดหัวกรออัตโนมัติ	7
- ระบบการดูคนลายและระบบป้องกันการย้อนกลับ	8
- เครื่องมือรับรองการตรวจสอบทางเคมีและชีวภาพ	9-11
- การทดสอบทางเคมี (Chemical monitoring)	
- การตรวจสอบทางชีวภาพ (Biological monitoring)	
- การจัดเก็บเครื่องมือทันตกรรมและการทำให้ปลอดเชื้อ	12

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ทันตบุคลากรทุกท่านทราบแนวทางปฏิบัติตามกฎระเบียบที่วางไว้ให้ไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อการรักษาเป็นไปตามมาตรฐาน โดยมุ่งเน้นความปลอดภัยของผู้รับบริการทันตกรรม เป็นสำคัญ

ขอบเขต

ใช้กับทันตบุคลากรทุกท่านที่ปฏิบัติงานในคลินิกทันตกรรม ศูนย์บริการสาธารณสุข 35 หัวหมาก โดยครอบคลุมตั้งแต่การแต่งกายใส่อุปกรณ์ป้องกันอย่างรัดกุม การทำความสะอาด อบ ฆ่าเชื้อเครื่องมือทางทันตกรรม

คำจำกัดความ

คลินิกทันตกรรม หมายถึง สถานพยาบาลที่ให้บริการตรวจสภาพช่องปากและฟัน การทำความสะอาด และการรักษาสภาพเหงือกและฟันเพื่อให้มีสุขอนามัยที่ดีและสามารถมีอายุการใช้งานได้ในระยะยาว ประกอบไปด้วย การอุดหินปูน เคลือบฟลูออไรด์ การอุดฟัน ถอนฟันรวมถึงการผ่าฟันคุด บุคลากรในคลินิกทันตกรรม ประกอบด้วย

รายละเอียดการปฏิบัติงาน

1. ทันตแพทย์ เป็นหัวหน้าคลินิกมีหน้าควบคุม กำกับ ดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในคลินิก รวมถึงให้บริการทางทันตกรรมแก่ผู้มารับบริการทั่วไป มีการอบรมให้ความรู้เรื่องสุขภาพช่องปากแก่คนไข้เบาหวาน คนไข้ที่มารับบริการฝากครรภ์ ชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น
2. เจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข มีบทบาทหน้าที่หลักเป็นผู้ให้บริการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรคและส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพช่องปาก งานที่รับผิดชอบคือดูแลเด็กนักเรียนในเขตรับผิดชอบ จำนวน 9 โรงเรียน เช่น ตรวจฟัน ฝึกแปรงฟัน อบรมให้ความรู้แก่อาสาสมัครนักเรียน เป็นต้น
3. ผู้ช่วยทันตแพทย์ มีหน้าที่ช่วยงานช่างเก้าอี้แก่ทันตแพทย์ จัดทำรายงานประจำเดือน เบิกวัสดุทางทันตกรรม ดูแลเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆให้อยู่ในสภาพใช้งานได้ รวมถึงการทำความสะอาดหลังใช้งานแล้วทุกครั้ง
4. คนงาน ทำหน้าที่ดูแลทำความสะอาดภายในห้อง และนอกห้องบริเวณอาคารชั้น 2 ทั้งหมดล้างเครื่องมือที่ใช้งานแล้ว ซักผ้าคลุมหน้าและเสื้อกาวด์ ที่งขยะทั่วไปและขยะติดเชื้อ
5. เจ้าหน้าที่ช่วยงานด้านสาธารณสุข มีหน้าที่ทำบัตรผู้มารับบริการทันตกรรม ช่วยลงข้อมูลตรวจสุขภาพช่องปากเด็กนักเรียน คีย์เบิกเงิน สปสช. และงานอื่นตามที่หัวหน้าคลินิกมอบหมาย

มาตรการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ

1. สอบถามข้อมูลและประวัติ เพื่อคัดกรองก่อนลงนัดหมาย
2. ระบบการทำนัดหมายล่วงหน้าเพื่อจำกัดจำนวนผู้เข้ารับบริการในแต่ละช่วงเวลา
3. เอกสารแบบคัดกรอง ก่อนเข้ารับบริการทางทันตกรรม
4. จัดเตรียมพื้นที่ เครื่องฟอกอากาศ จุดวัดอุณหภูมิ จุดวางน้ำยาฆ่าเชื้อ เจลแอลกอฮอล์ ตามมาตรการเว้นระยะห่าง และ เพียงพอสำหรับผู้มารับบริการ
5. สวมใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลา ขณะอยู่บริเวณพื้นที่นั่งรอคอย
6. ทันตบุคลากรทุกได้รับการฉีดวัคซีนป้องกัน Covid -19 และใส่อุปกรณ์รัดกุมขณะทำการรักษา
7. หลังการรักษาทุกครั้ง ทำความสะอาดพื้นผิวสัมผัสด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อประสิทธิภาพสูง

การป้องกันการปนเปื้อนขณะให้บริการทันตกรรม

1. ก่อนปฏิบัติงาน ให้ผู้ป่วยบ้วนปากด้วยน้ำยา 0.12% Chlorhexidine Gluconate Mouthwash
2. ไม่สวมถุงมือคู่มือที่ใช้กับผู้ป่วยไปทำกิจกรรมอื่น
3. เปลี่ยนถุงมือเมื่อปฏิบัติงานกับผู้ป่วยรายต่อไปหรือเมื่อพบการชำรุดของถุงมือ
4. ใช้เครื่องดูดแรงดันสูง ขณะกรอฟันหรือขูดหินปูน
5. มีการระบายอากาศหลังเสร็จสิ้นการปฏิบัติงานโดยเปิดหน้าต่างทิ้งไว้เป็นเวลา 30 นาที

การจัดการของเหลวและมูลฝอยติดเชื้อ

1. มูลฝอยไม่มีคมบรรจุในถุงแดง
2. มูลฝอยมีคม บรรจุในภาชนะที่แข็งแรงป้องกันการแทงทะลุ
3. เลือด น้ำลาย สารหลังเทในท่อน้ำทิ้งที่ต่อออกสู่ระบบบำบัดน้ำเสีย
4. ปิดภาชนะบรรจุของมีคมให้แน่นหนาก่อนนำไปที่พักมูลฝอยติดเชื้อ
5. เคลื่อนย้ายมูลฝอยติดเชื้ออย่างถูกวิธี
6. มีบริเวณที่พักมูลฝอยติดเชื้อ หรือที่พักรวมมูลฝอยติดเชื้อตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยการจำกัดมูลฝอยติดเชื้อ

เครื่องทำความสะอาดและทำให้ปลอดภัย

- เครื่องฟอกอากาศ

ในห้องตรวจทันตกรรม มีการติดตั้งเครื่องฟอกอากาศที่มี hepa filter ที่มีประสิทธิภาพในการฆ่าเชื้อโรค ช่วยลดการแพร่กระจายเชื้อ เป็นเครื่องฟอกอากาศที่ได้มาตรฐานที่นิยมใช้ในโรงพยาบาล การดูแลรักษามีการล้างแผ่นกรองอากาศทุก สัปดาห์ มีการเปลี่ยนแผ่นกรองอากาศ ทุก 12-18 เดือน ขึ้นกับการใช้งาน

- เครื่องอบฆ่าเชื้อ Autoclave

เครื่องอบฆ่าเชื้อใช้ไอน้ำเพื่อฆ่าเชื้ออุปกรณ์และเครื่องมือ ซึ่งเป็นการช่วยยับยั้ง เชื้อแบคทีเรีย ไวรัส รวมทั้ง เชื้อโรคประเภทอื่นๆอีกด้วย ทางคลินิกจึงเลือกใช้เครื่องอบความร้อนที่ได้รับมาตรฐานสูงสุด ที่เทียบเท่ากับ โรงพยาบาล ซึ่งเครื่องนี้มีระบบการควบคุมและประมวลผลในตัวเองอย่างมีประสิทธิภาพ การดูแลรักษา มีการล้าง เครื่อง Autoclave ทุกสัปดาห์

- เครื่องทำความสะอาดหัวกรออัตโนมัติ

การใช้เครื่องดันอากาศในการขจัดคราบที่เกาะบริเวณเครื่องมือทันตกรรมจะใช้ความดันอากาศในเครื่องช่วยให้คราบต่างๆหลุดออกได้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้มั่นใจว่าส่งนที่อยู่ภายในหัวกรอได้รับทำความสะอาดอย่างทั่วถึง และยังเป็นเครื่องช่วยล้างคราบน้ำมันโดยอัตโนมัติอีกด้วย

- ระบบการดูดน้ำลายและระบบป้องกันการย้อนกลับ

ระบบดูดน้ำลายใช้ในการแยกส่วนที่เป็นของเหลวออกขณะที่ทำการรักษาเพื่อความปลอดภัยของผู้เข้ารับบริการที่จะสำคัญได้ง่ายขณะที่ทำการรักษาทางคลินิก ได้นำเก้าอี้ที่มีคุณภาพสูงและผ่านการตรวจสอบด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง ซึ่งเก้าอี้ทำฟันที่ทางคลินิกได้นำมาใช้นั้นจะคำนึงถึงความเหมาะสมกับการรับบริการ ความสะดวกสบาย และปลอดภัยสำหรับผู้เข้าทำการรับบริการทันตกรรมเป็นอย่างสูง

- เครื่องมือรับรองการตรวจสอบทางเคมีและชีวภาพ

ทางคลินิกได้ให้ความสำคัญกับการควบคุมการติดเชื้ออย่างมาก จึงมีการใช้เครื่องมือตรวจสอบประสิทธิภาพในการฆ่าเชื้อของเครื่องมือ ทางเคมี และ ทางชีวภาพ

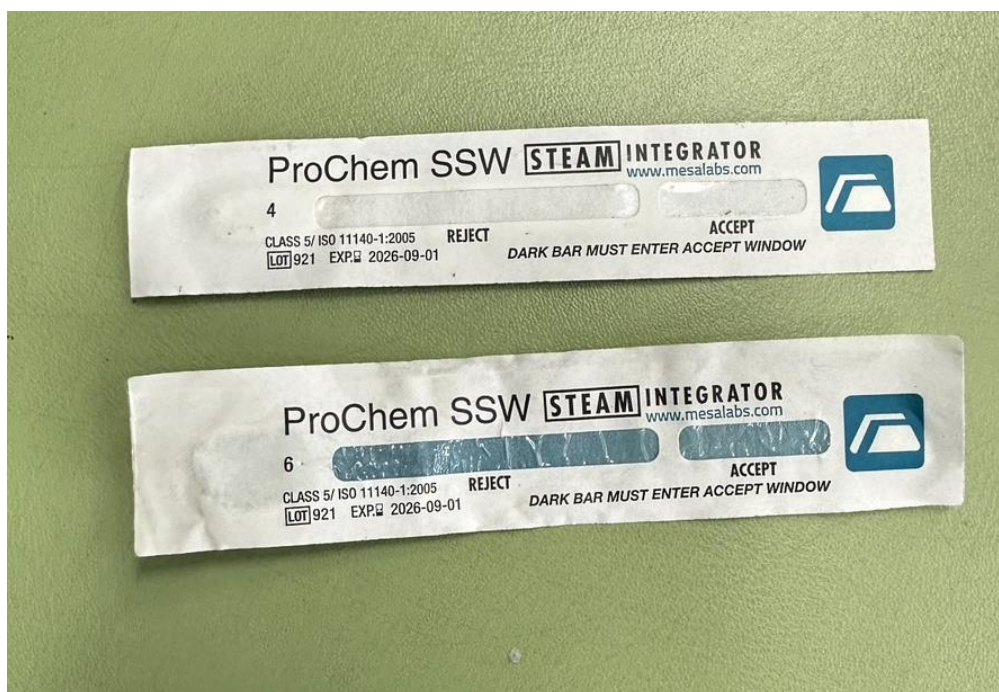
- การทดสอบทางเคมี (Chemical monitoring)

1. ตัวบ่งชี้ทางเคมีภายนอก (External Chemical indicator) มีลักษณะเป็นแถบกระดาษที่มีสีหรือสารเคมีเคลือบไว้เป็นแนวเส้นบนกระดาษ มีมักใช้ในการติดท่ออุปกรณ์เพื่อมิให้หลุดลุ่ย และบ่งชี้ให้ทราบว่าท่ออุปกรณ์ได้ผ่านกระบวนการทำให้ปราศจากเชื้อแล้วเท่านั้น แต่ไม่สามารถใช้เป็นยืนยันได้ว่าอุปกรณ์ที่อยู่ภายในท่อจะปราศจากเชื้อ

2 ตัวบ่งชี้ทางเคมีภายใน (Internal chemical indicator)

ทางคลินิกใช้ ProChem SSW Steam Sterilization Class 5 Integrator เป็น indicator จะใส่ไว้ภายในห่ออุปกรณ์เพื่อให้ทราบว่าไอน้ำหรือแก๊ส สามารถเข้าภายในห่อและสัมผัสกับอุปกรณ์ภายในห่อหรือไม่ โดยใส่ตัวบ่งชี้ไว้ตรงกลางห่อหรือในส่วนของห่ออุปกรณ์ที่คาดว่าไอน้ำหรือแก๊ส ผ่านเข้าได้ยากที่สุด

- การตรวจสอบทางชีวภาพ (Biological monitoring)

ทางคลินิกใช้ EZ Test เป็น indicator เพื่อตรวจสอบการทำให้ปราศจากเชื้อที่เชื่อถือได้มากที่สุด และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง วิธีการตรวจสอบใช้ตัวบ่งชี้ทางชีวภาพ เรียกโดยทั่วไปว่า Spore test การทดสอบทำได้โดยการบรรจุตัวบ่งชี้ ทางชีวภาพ ในห่ออุปกรณ์ที่นำไปทำให้ปราศจากเชื้อนำห่ออุปกรณ์ที่จะทดสอบเข้าเครื่อง โดยจัดวางห่อทดสอบไว้บริเวณที่คาดว่าทำให้ปราศจากเชื้อจะยากที่สุดเมื่อห่อทดสอบผ่านกระบวนการทำให้ปราศจากเชื้อแล้ว ให้นำหลอด Spore test และ หลอดควบคุมไปอุ่นเพราะเชื้อที่ อุณหภูมิ 5 -60 องศาเซลเซียส พร้อมๆ กันเป็น เวลา 24 - 48 ชั่วโมง หลังจากอุ่นเพราะเชื้อแล้ว หากพบว่าสีของน้ำยาเลี้ยงเชื้อในหลอดทดสอบ เปลี่ยนไปแสดงว่าเชื้อไม่ตายนั้นคือห่ออุปกรณ์ทั้งหมดยังไม่ปราศจากเชื้อ

- การจัดเก็บเครื่องมือทันตกรรมและการทำให้ปลอดเชื้อ

เป็นเครื่องที่ทำการบรรจุและปิดผนึกของใส่อุปกรณ์ที่ใช้งานแล้ว และหลังจากที่อุปกรณ์ออกจากเครื่องอบแล้ว จะต้องเก็บไว้ในที่ที่ปิด และสะอาดเพื่อป้องกันสิ่งปนเปื้อนชนิดต่างๆและควบคุมอุณหภูมิตลอดระยะเวลาการจัดเก็บ โดยทางคลินิกได้มีการบันทึก วันที่อบ และวันหมดอายุ ทุกรอบการอบเพื่อให้มั่นใจว่า การทำปลอดเชื้อทุกรอบ ได้รับตรวจสอบย้อนหลังได้

